

Seletuskiri

I Sissejuhatus

Käskkirjaga muudetakse 20. märtsi 2023. a käskkirja nr 1-3/50 „Varjupaiga-, Rände, ja Integratsioonifondi meetme nr 1.1 „Varjupaigasüsteemi, sh varjupaigamenetluse tugevdamine ja arendamine“ toetuse andmise tingimused“ (edaspidi *TAT*). Muutmine on tingitud elluviija ettepanekust pikendada kahe toetatava tegevuse elluviimisse tähtaega ja tõsta sihttasemeid, suurendada ühe tegevuse eelarvet ning teha tegevuste kirjeldustesse sisulisi täiendusi, mis on tulenenud tegevuste elluviimise käigus selgunud vajadustest. Ühtlasi tehakse *TAT*-i erinevatesse punktidesse täpsustusi lähtuvalt elluviimise käigus selgunud vajadustest ja õigusaktides sätestatud põhimõtetest. Eelnõu ja selle seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi nõunik Ave Osman (ave.osman@siseministeerium.ee) koostöös Politsei- ja Piirivalveameti ning Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse (edaspidi *elluviija(d)*) asjaomaste teenistujatega. Eelnõu ja selle seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Heli Simson (heli.simson@siseministeerium.ee).

Käskkirja kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõigete 2 ja 4 alusel, koosõlas *TAT*-i punktiga 11.1. ning lähtudes Politsei- ja Piirivalveameti taotlusest. Toetatava tegevuse eelarvega seonduv teave on leitav Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi rahastamiskavas, *TAT* käskkirjas ja selle algses seletuskirjas.

II Käskkirja sisu ja võrdlev analüüs

Muudatusi tehakse *TAT*-i järgnevates punktides:

Käskkirja punktiga 1.1. korrigeeritakse viidet siseministri käskkirjale, millega kehtestati uus Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi 2021–2027 rahastamiskava. Rahastamiskavas tehti märkimisväärseid muudatusi tulenevalt Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi 2021–2027 rakenduskavas tehtud muudatustest.

Käskkirja punktiga 1.2 kehtestatakse terve punkt 2.1 uues sõnastuses, kuna tegevuse „Rahvusvahelise kaitse menetlusvõimekuse tagamine“ kirjelduses muudetakse numeratsiooni ühetaolisemaks.

Lisaks tehakse järgmised sisulised muudatused:

Alategevusse nr 2.1.1.3 „Juriidiline nõustamine“ lisatakse andmekaitse eksperdi ametikoha täitmise alategevus.

Alategevusse nr 2.1.1.4 „Täiendavate menetlejate ametikohtade loomine“ lisatakse Euroopa Liidu (EL) rände- ja varjupaigapakti rakendamiseks ettevalmistamisega seonduvad tegevused ning arenduseksperdi ametikoha täitmine.

Alategevuse nr 2.1.1.5 pealkiri „Reservametnike võimekuse täitmine“ nimega „Kriisirolli täitvate ametnike võimekuse tõstmine“ ning tehakse vastavaid täpsustusi ka alategevuse sisu kirjelduses ning punktis 2.1.2. Alategevuse eesmärgiks on jätkuvalt PPA valmisoleku tagamine massilise sissērände olukordadeks.

Punkti 2.1.4 muudatusega pikendatakse toetatava tegevuse elluviimise tähtaega 31. detsembrini 2028, et tagada järjepidev rahvusvahelise kaitse menetlusvõimekus Politsei- ja Piirivalveametis. Sellega seonduvalt tõstetakse TAT-i punktis 4. sätestatud näitajaid. Samuti täpsustatakse projekti abikõlblikke kulusid lisades personalikulude näitlikkusse loetellu selguse tagamiseks ka arenduseksperdi ja andmekaitseeksperdi kulud.

Käskkirja punktiga 1.3 lisatakse toetatava tegevuse nr 2.2 „Varjupaiga valdkonna IT arendused“ projekti loetelusse projektis arendatavate IT-süsteemide kasutajate koolitamine. Koolitused on mõeldud eelkõige isikutele, kes tegelevad ametialaselt Euroopa ühise varjupaigasüsteemiga. Vastavad näitajad on punktis 4. juba sätestatud, seega koolituste korraldamine on algusest peale olnud tegevuses ette nähtud. Siseministeeriumi valitsemisalas on infokommunikatsioonitehnoloogilised tegevused korraldatud selliselt, et koolitusi viib läbi arenduste tellija, st PPA, kuid projekti elluviija vastutab nende asjakohase ja õigeaegse korraldamise tagamise eest.

Käskkirja punktiga 1.4 täpsustatakse toetatava tegevuse nr 2.2 „Varjupaiga valdkonna IT arendused“ abikõlblike kulude loetelus, et infosüsteemide arendamise kuluna on abikõlblikud ka litsentsitasud.

Käskkirja punktiga 1.5 täiendatakse punktis 2.4.1 sätestatud toetatava tegevuse „Tugiteenused rahvusvahelise kaitse taotlejatele“ alategevusi, et tagada rahvusvahelise kaitse taotlejate erinevaid vajadusi arvestav tugiteenuste pakkumine. Sellega seonduvalt tõstetakse TAT-i punktis 4. sätestatud näitajaid ning TAT-i punktis 5.1 sätestatud eelarvet.

Käskkirja punktiga 1.6 pikendatakse toetatava tegevuse 2.4 „Tugiteenused rahvusvahelise kaitse taotlejatele“ elluviimise tähtaega 31. detsembrini 2029 ja täiendatakse abikõlblike kulude loetelu, et tagada rahvusvahelise kaitse taotlejate erinevaid vajadusi arvestav ja järjepidev tugiteenuste pakkumine. Sellega seonduvalt tõstetakse TAT-i punktis 4. sätestatud näitajaid ning TAT-i punktis 5.1 sätestatud eelarvet.

Käskkirja punktiga 1.7 täpsustatakse tegevuse 2.5 „Varjupaiga valdkonna IT arenduste ülalpidamiskulud“ abikõlblike kulude loetelu. Nimelt on projektis abikõlblikud projekti personali kulud, sh ainult projekti personali koolitus- ja lähetuskulud. Seega kustutatakse kulud, mis on seotud koolituste korraldamisega. Kulude loetellu lisatakse selguse mõttes teeninduskulud, kuna need on sätestatud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 7. juuli 2021. a määruse (EL) 2021/1147, millega luuakse Varjupaiga- Rände- ja Integratsioonifond, lisas VII.

Käskkirja punktiga 1.8 muudetakse TAT-i punkti 4 „Tulemused ja näitajad“.

Punktis 4.1 asendatakse tegevuse „Rahvusvahelise kaitse menetlusvõimekuse tagamine“ väljundnäitaja AMIF O.1.1. „Toetatud osalejate arv, millest omakorda õigusabi saanud osalejate arv“ näitajaga O.1.1.2. „Toetatud osalejate arv, millest omakorda nende osalejate arv, kes saavad muud liiki toetust, sealhulgas teavet ja abi kogu varjupaigamenetluse jooksul“, kuna toetatava tegevuse sihtrühmale pakutav nõustamisteenus seisneb eelkõige muud liiki toetuse pakkumises, mitte õigusnõustamises (õigusnõustamist hakatakse edaspidi andma EL rände- ja

varjupaigapakti raames). Ühtlasi tõstetakse näitaja sihttasest 2850-le, kuna projektile seatud sihttase on märkimisväärselt ületatud Ukrainas toimuva sõja tagajärjel.

Tegevuse „Tugiteenused rahvusvahelise kaitse taotlejatele“ sihttase tõstetakse 340-le, kuna tegevuse elluviimise aega pikendatakse ning tugiteenuse pakkumiseks lisatakse toetusraha, mis võimaldab teenuseid pakkuda suuremale arvule inimestele.

Punktis 4.2 täpsustakse kõikide tulemusnäitajate selgitusi, et oleks selge, millise näitaja kohta, millal ja mis põhimõtetest lähtuvalt infot tuleb koguda ja arvutada.

Käskkirja punktiga 1.9 suurendatakse TAT-i **punktis 5** toetatava tegevuse „Tugiteenused rahvusvahelise kaitse taotlejatele“ eelarvet 338 233,12 euro võrra 799 455 euronni (sh EL-i toetus 75% ja riiklik kaasfinantseering 25%), mille võrra tõuseb kogu TAT-i eelarve 7 102 660,16 euronni. Toetatavate tegevusele lisatav summa arvati vastava projekti eelarvest välja TAT-i eelmise muudatuse käigus seoses sellega, et varem tegevuse eelarvest rahastatud meditsiiniteenus rahvusvahelise kaitse taotlejatele viidi riigieelarvelisele rahastamisele. Politsei- ja Piirivalveameti taotluse alusel tõstetakse meditsiiniteenustest vabanenud ressurss projekti eelarvesse tagasi, et pakkuda sihtrühmale tugiteenuseid kuni 2029. aasta lõpuni.

Käskkirja punktiga 1.10 täpsustatakse TAT-i **punktis 7.7**, et kulud ei tohi tekkida ega olla makstud pärast abikõlblikkuse perioodi lõppu, milleks on 31.12.2029. Vastav tingimus on sätestatud Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. aasta määruse „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ paragrahvi 15 punktis 1.

Käskkirja punktiga 1.11 täpsustatakse TAT-i **punkti 8.5**, et maksetaotluseid võib erandjuhtudel esitada sagedamini või harvemini, kui punktis 8.5 on ette nähtud tingimusel, et erandid lepitakse ministeeriumiga kokku kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Käskkirja punktiga 1.12 eemaldatakse TAT-i **punkti 9.2** sõnastusest lauseosa „sh järgima ostumenetluse läbiviimise nõudeid“. Ühendmääruse § 11 lõike 3 kohaselt peab toetuse saaja ostu maksumuse väljaselgitamiseks korraldama ostumenetluse lähtuvalt lõigetest 4–10 ning toetuse andmise tingimustes sätestatud nõuetest, kui toetuse saaja ei pea järgima riigihangete seadust ja asja, teenuse või ehitustöö (edaspidi ost) abikõlblik maksumus ilma käibemaksuta on võrdne 20 000 euroga või sellest suurem. Käesolevas TAT-is nimetatud elluviijad on kohustatud järgima riigihangete seadust. Kehtiva TAT-i punkti 9.2 kohaselt järgivad elluviijad ostumenetluse läbiviimise reegleid, kui selline kohustus tuleneb ühendmäärusest. Seega toetuse saajate kohustused ei muutu, lauseosa eemaldatakse, et vältida mitmeti mõistetavusi elluviijatele kohalduvate kohustuste osas.

Käskkirja punktiga 1.13 täpsustatakse TAT-i **punktis 9.3.7**, et toetuse saaja on kohustatud tagama osalejate korrektsete andmete olemasolu e-toetuse keskkonnas hiljemalt aruande esitamise ajaks. Aruande all on silmas peetud vahe-, lõpp- ja järelaruannet, millega raporteeritakse osalejatega seotud sihttasemete täimist. See võimaldab seirata aruannetes raporteeritud arvandmete kooskõla sündmuste infosüsteemis olevate andmetega.

Käskkirja punktiga 1.14 muudetakse **punktis 10** sätestatud aruannete esitamise tähtaegu. Vahearuannete esitamise tähtaeg nihutatakse 10. jaanuarile ja 10. juunile, lõpparuande esitamise aja pikkus 20 päevale ning puuduste kõrvaldamise tähtaeg kuni kolmele tööpäevale, et võimaldada piisav aeg aruannetes esitatud andmete läbi töötamiseks ja puuduste kõrvaldamiseks, et tagada korrektsed andmed Euroopa Komisjonile tähtaegselt. Enamus tegevusi lõpeb 31.12.2029, seega lõpparuanne tuleb esitada hiljemalt 20. jaanuariks 2030, kuna

lõppmakse toetuse saajale tuleb teha hiljemalt 31.03.2030 ning selleks ajaks peab olema kinnitatud nii lõpparuanne kui menetletud viimane maksetaotlus. Ühtlasi täpsustatakse, et järelaruanne tuleb esitada hiljemalt 1. juuniks 2030.

Samuti täpsustatakse, et nii vahe- kui lõpparuandes peavad toetuse saajad kajastama infot „Eesti 2035“ aluspõhimõtete ja sihtidega seotud horisontaalsete põhimõtete edendamise kohta, mida nad on seni ka teinud.

Käskkirja punktiga 1.15 eemaldatakse TAT-i punktist **11.4** lause, mis dubleerib punkti viimast lauset.

Käskkirja punktiga 1.16 muudetakse TAT-i punkti **11.7** teist lauset, et ühtlustada toetuse andmise tingimuste käskkirjade sõnastust ning selgitada, millistel põhimõtetel on võimalik toetuse summat suurendada.

Käskkirja punktiga 1.17 asendatakse TAT-i lisa „Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht“.

Kuna ühtekuuluvusfondide huvigrupid palusid täiendada „Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-lehte“ ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ja keskkonnakaitse osas ning võttes arvesse, et eeltingimustega seonduv peab olema riigis kontrollitud ühtemoodi, on kontroll-lehte täiendatud.

Käskkirjaga tehtud muudatused ei muuda toetatavate tegevuste **riigiabi** andmise analüüsi aluseid, st eraldatav toetus ei ole riigiabi. Toetatavad tegevused ei ole majandustegevused, kuna tegemist on avaliku võimu teostamisega, mis tugineb välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusele. Toetatavad tegevused on seotud Politsei- ja Piirivalveametiga ning Siseministeerium infotehnoloogia- ja arenduskeskuse tegevusega ning elluviimine on korraldatud mitteärilisel moel, on sihtrühmale tasuta. Toetatavad tegevused ei kahjusta konkurentsi ega liikmesriikide vahelist kaubandust.

III Käskkirja vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Käskkiri on vastavuses Euroopa Liidu õigusega. Käskkirja koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1147.

IV Käskkirja mõjud

Eelnõuga tehtavad muudatused tuginevad toetatavate tegevuste elluviimise käigus selgunud vajadustel ja välja kujunenud toimeviisidel ning võimaldavad seeläbi seatud eesmärkide saavutamist tõhusal viisil, jäädes seejuures kavandatud ajaraami ja meetmetele eraldatud eelarve piiresse.

Siseministri 6. mai 2022. a käskkirja nr 1-3/37 alusel otsustati Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi (edaspidi *AMIF*) rakenduskva keskkonnamõju strateegiline hindamine algamata jätta, kuna jõuti järeldusele, et AMIFi rakenduskava ei sisalda keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 6 sätestatud olulise keskkonnamõjuga tegevusi. AMIFi rakenduskava tegevused ei tekita potentsiaalselt olulist kahju keskkonnaeesmärkidele ning seega täiendavate nõuete kehtestamiseks puudub vajadus.

Pettuseriski ja topeltrahastamise risk on madal: rakendatakse hinnatava meetmega sarnase sisuga EL ja siseriiklikke toetusmeetmeid ja tegevusi, kuid elluviijad on riigiasutused ja raamatupidamine toimub tsentraalselt (Riigi Tugiteenuste Keskuses). Elluviijatel on tagatud asutusesisesed täiendavad kontrollid kulude jaotamise osas. Topeltrahastamise riskide

maandamiseks teeb SIM detailse kulude (rist)kontrolli siis, kui elluviijad on esitanud maksetaotluse.

V Käskkirja rakendamiseks vajalikud kulutused ja eeldatavad tulud

Eelnõus sätestatud tegevusi rahastatakse AMIF-i perioodi 2021–2027 ja Eesti riigi vahenditest TAT-i abikõlblike kulude eelarve ulatuses, seega eelnõu rakendamisega ei kaasne riigieelarvele täiendavaid kulusid. Käskkirja rakendamisega tulu ei teenita.

VI Käskkirja rakendamine

Käskkiri jõustub tagasiulatuvalt alates 1. aprillist 2025.

VII Käskkirja kooskõlastamine

Käskkirja eelnõu kooskõlastati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu ministeeriumidega, kes nõustavad riigi pikaajalises arengustrateegias kinnitatud strateegilistesse sihtidesse ja aluspõhimõtetele panustamist vastavalt oma vastutusvaldkonnale (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ning Kliimaministeerium) ning saadeti arvamuse avaldamiseks elluviijatele (Politsei- ja Piirivalveamet ning Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus).